

land, og der savnes ganske Oplysninger om Montfundene fra det Landomraade, som Goterne her sad inde med, og hvorigennem der sandsynligvis gik en vigtig Handelsvej fra Sortehavet til Østersøen; enkelte Oplysninger kunde sikkert være fremskaffet ved Korrespondance med de tjenstvillige Embedsmænd ved Montsamlingen i Ermitagen ved Leningrad. — I sin Behandling af det store Materiale sonder Forfatteren mellem Gravfund, »Strofund« og Skattefund; de sidste er i flere Henseender de vigtigste. Et af de interessanteste Kapitler omhandler »Skattefund som historiske Kilder«, hvor Forfatteren faar Lejlighed til at polemisere mod den forhistoriske Archæologi, der antager, at mange Skattefund er Vidnesbyrd om den paagældende Egns Rigdom og Magt. Her viser Forfatteren indgaaende ved at fremdrage Montfund fra historisk Tid, især fra den skaanske Krig, at de store og talrige Skattefund tværtimod betyder Hærgninger og Krig. Udfra denne sikkert rigtige Grundsætning søger Forfatteren at læse Historie ud af Fundene. Han følger saaledes i de formentlige Spor af Burgunders og Vandalers Vandring, paaviser Uroligheder i det 4. Aarh. i Slesien, Kampe ved Weser og Lippe omkring 400 o. s. v. Og i Norden følges de skiftende »Stormcentra« i Folkevandringstiden: Fyen, Bornholm, Øland og Gulland. Det bliver ganske vist lidt mager Historie, naar den skriftlige Overlevering som her ganske fattes, men man maa være Forfatteren taknemmelig for de mange nye Iagttagelser, han har fremsat.

Georg Galster.

I »Scandia« III. Bd. 1. H., som er udkommet i Marts, har Professor Erik Arup i en Afhandling *Danmarks krise 1863* taget til Genmæle mod Professor Friis' Afhandling *C. N. David, Christian IX og Sir August Paget i November 1863* i Historisk Tidsskrift 9. R. VI 133 ff.

I samme Hefte af »Scandia« offentliggør Professor Lauritz Weibull en Replik: *Kristian Erslev och Stockholms blodbad*.

I en større Afhandling: *Den ekonomiska historiens aspekter* i det sidst udkomne Hefte af »Svensk historisk Tidsskrift« giver Professor Eli Heckscher et Resumé af den Forelæsningsrække, hvormed han indledede sit Arbejde ved »Ekonomisk-historiska institutet« i Stockholm i Efteraaret 1929. Der er her et Tilbageblik over, hvorledes økonomisk Theori og økonomisk historisk Forskning har forholdt sig til hinanden siden Hume og Adam Smith; der er en kritisk Gennemgang af de ikke faa Arbejder i

økonomisk Historie, som har set Lyset i det sidste Tiaar; endelig Problemstilling for kommende Studier, Tilskyndelser i rigt Maal.

Dr. Vilh. Lorenzen har i sit ny Værk *Haandtegnede Kort over København 1600—1660* føjet endnu et Led til den Række af de værdifulde, formfuldendte Publikationer vedrørende Københavns Historie, der er udgaaet fra hans Pen. Værket, der er udgivet for Midler af Niels Brocks Legat til Stadens almindelige Bedste efter Beslutning af Københavns Kommunalbestyrelse, indeholder det langt overvejende Tal, og heri selvfølgelig alle de betydeligste af de foreliggende haandtegnede Kort over Byen og dens nærmeste Omegn fra Tiden 1600—1660. Forfatteren har med megen Omhu gennemsogt ikke alene de danske Samlinger og Arkiver, men ogsaa vore Nabolandes og har fra de svenske Arkiver fremdraget forskelligt hidtil ukendt Materiale, navnlig to svenske Spionkort fra 1624 og 1658.

Reproduktionen af Kortene, der er udført af F. Hendriksens Atelier, er fortrinlig, naar man tager Hensyn til det vanskelige gengivelige Materiale, og de er omsatte til ensartede Maalestoksforhold, 1 : 10000, 1 : 5000 eller 1 : 2000, hvilket i høj Grad letter deres indbyrdes Sammenligning. Den forholdsvis stærke Reduktion af Originalerne har dog undertiden medført at, Kortskriften, især Maalangivelser, er bleven mindre læselig, ligesom de Linier, der paa Originalerne er indridsede med Pren og ikke yderligere optrukne med Blyant eller Tusch, selvfølgelig ikke har kunnet gengives. I saadanne Tilfælde maa Forskeren ved Detailstudium fremdeles vende sig til Originalerne. At en Gengivelse af Originalkortenes Farver vilde have forøget Reproduktionens Værdi betydeligt er indlysende, men desværre har vel økonomiske Hensyn hindret dette. Det er dog allerede i den Skikkelse, hvori Værket foreligger, en stor Bedrift at have faaet Materialet samlet og udgivet i en saa smuk og samlet Form, og det vil blive modtaget med største Taknemlighed af enhver, der beskæftiger sig med Byplanlægningens Historie og ikke mindst af dem, der studerer Byens historiske Topografi.

Til Kortene har Forfatteren knyttet en indledende Oversigt over den ældre Korttegnings almindelige Forhold og om det ældre danske Maalsystem, og til hvert enkelt Kort er yderligere givet nøje Oplysninger om Originalkortets Oprindelse, Maalestoksforhold, Udførelse og Paaskrifter, om dets Opbevaringssted og dets Litteratur. I denne Litteratur staar i første Række den af Forfatteren samtidig udgivne: Problemer i Københavns

Historie 1600—1660, der er optaget i Historiske Meddelelser om København 2. R. IV 146 ff. og tillige udgivet i Særtryk.

I denne Afhandling uddyber Forfatteren Oversigten i Hovedværkets Indledning og viser, hvorledes Kortmaterialet kan grupperes i bestemte Perioder. Af særlig Interesse er den lille Samling Christianshavnske Planer, idet den til en vis Grad erstatter de meget sparsomt bevarede Arkivalier for denne By. En anden Gruppe er de Kort fra 1620—30 Aarene, der viser St. Anne Skanse i sin ældste paatænkte Form og derefter følger de mange Projekter til Byvolden og til Kastellet, vel fra Axel Urups Arbejdstid kort før og efter Christian IV.s Død. I umiddelbar Tilslutning til dem kommer Byplanskortene for Gadeanlæg og Udstykning i »Ny København« og endelig Belejringskortene fra dansk og svensk Side i 1658—60. Tilsidst omtaler Forfatteren det trykte Kortmateriale, der i alt Fald for visse sjældnere Stiks Vedkommende ogsaa havde fortjent en Gengivelse i det smukke Værk.

I det store og hele vil Forfatterens kyndige og detaljerede Redegørelse sikkert blive staaende uanfægtet. Forfatteren er dog noget tilbøjelig til at overvurdere Spionkortenes Værdi. De er ifølge deres Fremkomst i høj Grad ufuldkomne i deres Maal, og de viser ved adskillige karakteristiske Udeladelser, hvilke Vanskeligheder der har været forbundne med deres Optagelse. De faar deres største Værdi netop ved at sammenholdes med de i Tid nærmestliggende danske Kort, der jo dog alligevel i det væsentlige gengiver de samme Fæstningsværker og Lokalteter og vel at mærke gengiver dem efter nøjagtig Opmaaling.

Forfatteren søger at udrede saa nøje som muligt, om det foreliggende Kortmateriale kan betegnes som Originaler eller Kopier. Der er her Afvigelser fra det skrevne Dokumentmateriale, som maa tages i Betragtning. Medens det har stor Betydning om et skrevet Aktstykke foreligger i Original eller kun i en Kopi, hvis Nøjagtighed maaske næppe kan kontrolleres, ligger Vanskeligheden ved Kortmaterialet paa et andet Punkt. Det er ved mange gamle Kort, de tegnede som de trykte, tit vanskeligt at sige, om de fremstiller et udført Arbejde eller kun er Projekt, som aldrig naaede længere end til Papiret. Situationsplaner er sjældne mellem de gamle Kort og Projektkortene i Flertal, men disse sidste er hyppigt Originalkort. De Planer, ved hvilke man kan konstatere, at der er indtegnet et Detailprojekt paa en ældre Situationsplan, er i Virkeligheden de værdifuldeste, ikke for Projektets Skyld, skønt dette er »originalt«, men netop fordi det ved at være indtegnet paa den »kopierede« Situationsplan giver denne en Autenticitet. Det ind tegnede Projekt faar først rigtig

Betydning, naar det atter gengives i Kopi paa senere Kort, eller naar dets Udførelse bekræftes af de skrevne Dokumenter; er dette ikke Tilfældet, vil Projektet, selv om det er Originalkort, kun give et Billede af Tidens Tanker. Selv om et kopieret Kort ikke tillige indeholder et originalt Detailprojekt, giver netop den Omstændighed, at det er kopieret, ofte en vis Tryghed for, at det viser eksisterende Forhold, og Kortets geometrisk bestemte Former rummer i sig selv en større Borgen for Kopiens Korrekthed end f. Ex. den skrevne Gengivelse af et forsvunden Originaldokument.

De af Dr. Vilh. Lorenzen i det foreliggende Værk udgivne Planer er den første større Samling af denne Art, der foreligger ikke alene for København, men for hele Landet. Det vilde være af største Interesse, om dette Arbejde kunde fortsættes efter de samme Retningslinier, thi der findes endnu et stort Antal haandtegnede Kort, som er vanskelig tilgængelige Unica i Arkiver og Biblioteker, og en saadan Samling kunde for Københavns Vedkommende føres frem i alt Fald til Tiden for den store Ildebrand i 1728 helst helt til 1800. Det er ejendommeligt, at end ikke Geddes Matrikulkort af 1756 er reproducerede til almindeligt Studiebrug. Forhaabentlig vil Dr. Vilh. Lorenzens Værk faa en saadan Modtagelse, at det frister Forfatteren og de bevilgende Autoriteter til en Fortsættelse. H. U. Ramsing.

Det er en længe forberedt Plan, der er kommet til Udførelse ved den Udgave af *Breve til og fra Mogens Gyldenstjerne og Anne Sparre*, som Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie har udsendt 1. Bd. af, besørget af E. Marquard. Allerede ved Aarhundredets Begyndelse tog man i Rigsarkivet fat paa at afskrive de Breve, der fandtes i Mogens Gyldenstjernes Privatarkiv og mellem Indlæg til Registranterne og henlagte Sager i Danske Kancelli, og herved skabtes Hovedstammen af Bogen. Arbejdet laa stille nogle Aar og genoptoges da under Ledelse af A. Thiset; Afskrifter fra det kgl. Biblioteks Samlinger toges i denne Periode af Professor Arup. Efter at Sagen atter var lagt hen, tog Rigsarkivar Erslev den op paa ny og skænkede det foreliggende Materiale til ovennævnte Selskab. I Aarene siden 1922 har Arkivar Marquard arbejdet paa Fuldstændiggørelse af Samlingen, i Rigsarkivet blev alle Privatarkiver fra Tiden 1520—70 gennemgaaet, der blev udsendt Forespørgsler til en Række tyske og svenske Arkiver, og den trykte Litteratur blev undersøgt. Ved denne sidste Gennemgang viste det sig, at en ikke ringe Del af de kgl. Missiver til Ægteparret, som er bevaret i Privatarkivet,